

Az általános iskola 7. és 8. évfolyamára járó halmozottan hátrányos helyzetű tanulók részére
megszervezésre kerülő tehetség-kibontakoztató foglalkozások projektterve
magyar nyelv és irodalomból

I. Szakmai célrendszer, pedagógiai módszerek

A foglalkozások feladata az elkövetkező évek irodalom- és nyelvtanításának megalapozása, az értő befogadáshoz szükséges készségek fejlesztése, a szövegértés-értelmezés, a műelemzés szempontjainak és technikáinak minél bőségebb megismertetése. Célként fogalmazzuk meg az olvasási igény és motiváció erősítését, az értő-értelmező attitűd kialakításán túl az önálló véleményalkotás- és megfogalmazás igényének és képességének fejlesztését. Az irodalmi művekkel való foglalkozást nem csupán öncélú tevékenységnek, hanem a személyiségfejlesztést, az önmegismerést/megértést, a közvetlen és tágabb környezetben való eligazodást segítő, támogató eszköznek fogjuk fel. Esztétikai, ismeretelméleti, társadalmi/etikai problémákat, témákat szeretnénk feldolgozni egyéni vagy csoportos vállalásra épülő, változatos munkaformákban.

Fontosnak érezzük, hogy egyforma súllyal jelen legyen a közös munkában a fogalmi-elemző és az alkotó tevékenység, mint a megismerés és megértés két egyenrangú útja; erősíteni szeretnénk a szövegekkel való közvetlen, átérző kapcsolatot, ugyanakkor fejleszteni kívánjuk az érzetek, élmények, észrevételek minél pontosabb megfogalmazásának képességét is. Ebből következik a szövegértés- és alkotás kiemelten fontos volta, valamint a lehető legtöbb memoriter tanulásának és előadásának illetve irodalmi szövegek alkotásának feladata.

Az önállóság elismerése és támogatása mellett alapvetőnek tekintjük a kooperatív munka, az együttműködés stratégiáinak tanítását, örömszerző gyakorlatát. A csoportmunka témákhoz alkalmazkodó megszervezése és moderálása az egyik legfontosabb pedagógiai eszköz lehet. Az életkori sajátosságokat figyelembe véve tágas teret kell hagynunk a játékoságnak, ugyanakkor az összetettebb, bonyolultabb témák nehezebb megközelíthetőségét tisztelnünk kell.

Olyan változatos műfajú, a legkülönbözőbb korokból és kultúrákból származó, tartalmi-tematikai szempontból egymáshoz kapcsolódó (így egymást erősítő) irodalmi szövegekkel dolgoznánk, amelyek egyszerre adnak lehetőséget társadalmi-etikai problémák megvitatására, véleménycserére és esztétikai, poétikai-műfajelméleti jelenségek feldolgozására a készségfejlesztés eszközeivel. Kiemelt feladatnak gondoljuk annak megértetését, hogy az előbbi két szempont nem szétválasztható, hogy a „forma” és a „tartalom” organikus szituációban léteznek.

A saját gondolatokért való kiállás, az individuális szellemi bátorság, a vitakultúra fejlesztése és a másik ember gondolataira is odafigyelő együttműködésre nevelés - ezek egységét szeretnénk képviselni. Elengedhetetlen természetesen a tanulási képesség fejlesztése, ebben sok segítséget tudnak nyújtani azon kollégáink, akik –magyar szakosként- a tanulásmódszertant oktatják iskolánkban. A dráma órák önismeretet segítő, személyiséget erősítő feladatainak egy részét is be tudjuk építeni a foglalkozások anyagába: szerepjátékokkal, memória- és beszédgyakorlatokkal támogatni tudjuk a szövegek közös feldolgozását.

A tehetség felszabadítása új sikerélményeket, egyáltalán élményeket kíván, ezért meg kell próbálnunk a –talán- megszokott „iskolás”, tanórai hangulatból, beszédhelyzetből kiszakadni, váratlan nézőpontokat, szellemi kalandokat kínálni, meg kell próbálnunk a személyre szóló, egyéni foglalkoztatás módszerével –az iskolai gyakorlathoz képest- nagyobb arányban dolgozni. Az egyébként megszokott, hatékony módszerek – beszélgetés, vita, beszámoló

készítése, tesztfeladatok megoldása, szövegfelismerés, feleletterv kidolgozása, vázlatírás-mellett teret adnánk a disputa, a színjátszás, az adaptáció-készítés technikáinak.

Az önismeretet az önértékelés is segíti, ezért a tanári visszajelzéseken túl, a pozitív megerősítés gyakorlata mellett fontosnak tartjuk a folyamatos önreflexiót, azt, hogy a gyermek kénytelen legyen időről időre meggondolni, hogyan oldotta meg feladatait, mennyi energiát, figyelmet szánt a munkára, elégedett-e önmagával (lásd Pethóné Nagy Csilla kollégáknak javasolt „tanulói önértékelő lap”-ját).

II. A foglalkozások ütemezése

A hetedik osztályos tanulók számára szervezett foglalkozások tematikája:

2009. október-november

Az alapvető képességek felmérése; ismerkedés

- az olvasottság felmérése beszélgetésekkel, játékokkal, vállalt beszámolókkal; szeretett szövegek bemutatása/megmutatása, ebben jó, ha a tanár is részt vesz, és ő is ajánl egy számára –és talán a diákok számára is- érdekes alkotást/alkotót; szövegmondó órát is tarthatunk, amikor csak fejből mondott verseket, prózát mondunk folyamatosan, korlátok nélkül (ha provokatív, az sem baj, megbeszéljük)

- szövegértési feladatok megoldása; célszerű egy könnyebb, egzaktabb, nem szépirodalmi és egy kevésbé nyilvánvaló, akár szépirodalmi szöveget a gyerekeknek adni; a megoldásnál és ellenőrzésnél ki kell térni a feladat megértésének fontosságára, az ökonomikus, arányokra is figyelő válaszadás technikáira

- szövegalkotás-próba – íratni kell a gyerekekkel fogalmi/elemző/értelmező és alkotó természetű szöveget is; érdekes és tanulságos, ha szélsőségesnek tűnő, meghökkentő feladat elé állítjuk a tanulókat (pl. írjanak Weöres Sándor egyik egyszavas verséről –Tojáséj- vagy Örkény egyik egyperceséről szabadon); az alkotó feladatnál adaptációt készíthetünk: egy már ismert alkotást írjanak át egy másik műnembe/műfajba (pl. Arany egy balladáját írják meg novellaként vagy egy aktuális hírt balladaként esetleg egy már ismert történelmi témájú regényt históriás énekként stb.)

2009. december és 2010. január

Hétköznapi és művészi kommunikáció; mi a művészet?

- Örkény-egypercesek közös megbeszélése (pl. Mi mindent kell tudni?, Ballada a költészet hatalmáról, Leltár, Matematika, Kis ország vagyunk), várható az „ilyet én is tudok, mitől művészet ez”- probléma felvetődése, ami izgalmas vitára ad alkalmat

- szavak a szerelem körül – feldolgozható szövegek: pl. egy óegyiptomi szerelmes ének, egy trubadúr dal, egy magyar virágének, egy népdal, Villon balladája Vastag Margóról, Vörösmarty Ábránd című verse, egy sláger a húszas-harmincas évekből és napjainkból, esetleg a Bizottság együttes Szerelem című száma, részletek Varró Dániel Szívdesszert című kötetéből, József Attila választott verse (Áldalak búval, vigalommal; Én ki emberként..., Gyöngy) – az összevetés termékeny ténykedés, s akkor különösen érdekes, ha a gyerekek először nem tudják, ki az alkotó, milyen korból származnak az adott szövegek; kiderülhetnek előítéletek, megdőlhettek sztereotíp vélemények

- a művészet relativitása, a fogalom lehető értelmezése a különböző korokban és kultúrákban
Alapvetően tanári példákon keresztül vizsgálhatjuk a kérdést, kiegészítve a diákok tapasztalataival; kiemelhetjük az antik techné/ars fogalmát, a középkori hét szabad művészet ideáját, a reneszánsz felfogását, a XIX. századi sorsfordulót, a dada tetteket, a posztmodern példákat (pl. Parti Nagy egy Petőfi-evokációját); egymás mellé állíthatunk európai és távolkeleti szövegeket, bevihetünk részleteket egy kínai hagyományos színházi előadásból; játékos és művészetfilozófiai tanulságokkal bíró a téma szempontjából a Picasso kalandjai című svéd film néhány részlete is
- disputa a témáról a tapasztalatok alapján, tanári moderálással

2010. február-március

Az irodalom és más művészeti ágak, művészi kifejezésformák

- alkotó feladat: ugyanazt a témát dolgozzuk fel különböző módokon (írjuk meg versben/prózában, fessük meg képként, játszunk el, próbáljuk meg zenében kifejezni, készítsünk közösen rövid filmetűdöt, dolgozzuk fel valamelyik média műfajban)
- a saját alkotások és más példák alapján (pl. a Rómeó és Júlia egy jelenete színpadon, filmen. balettként, a drámát olvasva; vagy Jézus életének egy részlete az evangéliumokban, filmfeldolgozáson, egy középkori és egy modern festményen, Bach egyik Passiójában) megfogalmazzuk az egyes művészi nyelvekre, kifejezésmódokra jellemző vonásokat, lehetőségeket, korlátokat
- gyakorlat és játék: választott irodalmi művet/műveket próbáljunk eltáncolni, csak mozgással elmesélni, éreztetni

2010. április-május

Az olvasott és a hangzó szó

- Hogyan kel új életre az értelmezés fényében egy szöveg? Pl. József Attila: Tiszta szívvel című versének vizsgálata: ki hogy mondaná? Miért? A véleményeket összevethetjük Jordán Tamás háromszor újrainduló előadásának értelmezésével.
- Miért más a színdarab, mint az előadott dráma? Ha van lehetőség, közös színházlátogatással is egybeköthetjük a téma körbejárását.
- a hangtan szépségei, motivált szavak, ritmus, a szöveg zeneisége / nyelvi játékok, halandzsaversek, idegen nyelvű szövegek és fordításaik összevetésének segítségével vizsgálódhatunk
- verstani gyakorlatok, ritmus- és rímjátékok

A nyolcadik osztályos tanulók számára tervezett foglalkozások tematikája

2009. október- november

A nyelv, a beszéd és a szöveg

- az általános iskolában tanult nyelvi/nyelvtani anyag felidézése meghökkentő példák segítségével (pl. egy élet egyszavas szövegei; vita Nádasy Ádám nyelvfogalmáról a tanult fogalmak felhasználásával; nyelvfilozófiai játékok Carnap és Chomsky nyomán, mi minden érik össze az egyéni nyelvhasználatban?)

- a szókincs és a nyelvi gondolkozás struktúrái; szinonímagyűjtés, játék a motivált szavakkal; szólások, közmondások, közhelyek, szállóigék – és értelmezésük
- a szöveg összetartó ereje – kiemelten a globális kohézió eszközeinek vizsgálata; a témahálózat fogalma ; irodalmi és szak- és médiaszövegek elemzése / a haikuktól a reklámokig
- szövegértés feladat – ha az idő engedi, egy irodalmi és egy szakmai/tudományos szöveg feldolgozása, megbeszélése

2009. december és 2010. január

Archetípus és toposz

- egy választott mitikus történet, motívum alakváltozatainak vizsgálata (pl. Prométheusz; Orpheusz és Eurüdiké)
- egy alapvető narratív struktúra (pl. a kísértés) megjelenése különböző korok és kultúrák szövegeiben
- egy toposz (pl. út, hajózás vagy a fa-motívum) követése választott versekben
- archetípus és tömegkultúra (a tömegfilmek és a népszerű irodalom sikerkönyveinek alapmotívumairól, a népszerűség feltételezett okairól)
- a modernitás egyéni mitologikus, archetipikus képalkotásainak példái a XX. század második felének és a kortárs magyar költészet alkotóinak műveiből

III. Segédletek

Alapvetően iskolánk segélykönyvtárának és könyvtárának köteteiből választanánk szövegeket, illetve fénymásolatokkal dolgoznánk. Felmerülhet –ha van erre lehetőség- az internetes szövegküldés/hozzáférés gyakorlata is.